DE NVMERO SEPTENARIO TESTIVM IN TESTAMENTIS

MEDITATIO

QVAM

ILLVSTRIS IVRISCONSVLTORVM ORDINIS

CONSENSV

AD DIEM V. OCTOBR. CIↃ IↃCCXXXI.

PRAESIDE

FERDINANDO AVGVSTO HOMMELIO

PHIL. ET VTR. IVR. D. SCAB. EL. ASSESS.

ERVDITORVM EXAMINI SVBMITTIT

AVCTOR ET RESPONDENS

EHREGOTT FRIDERIC. BERGMANN

DRESDENSIS.

EDITIO SECVNDA.

LIPSIAE,

APVD IOAN. CHRIST. LANGENHEMIVM

1748.

Digitized by Google

Digitized by Google

I.

Etiam quod diſcere ſuperuacuum eſt, prodeſt cognoſcere, ſapienter ait SENECA *Lib. VI. de Beneſ.* Equidem veritates omnes eiusdem conditionis aut dignitatis eſſe, dici haud poteſt, ſed earum alias neceſſarias, vtiles alias, quasdam fere tantum iucundas nemo eſt qui ambigat. Sterilem tamen adeo, inanem et ſiccam eſſe nullam, vt non aliqua ſaltem inde ſperari poſſit vtilitas, ſanioris Philoſophiae principia edocent. Quam ob rem nec nobis vitio erit vertendum, quod ex copioſiſſimo, qui ad diſputandum ſeſe of-

Digitized by Google

fert campo, non foecundiorem potius, et ad decidendas fori controuerſias magis accommodatam, quam praeſentem, de numero ſeptenario teſtium in teſtamentis, materiam nobis elegerimus, in qua diſcutienda induſtriam noſtram et vires exerceamus. Sicuti enim nulla veritas ſcitu prorſus indigna eſt, ita praeſens etiam tractatio non omni deſtituitur vtilitate Vix enim iuris noſtri rationes cuiquam conſtare poterunt, niſi originem et progreſſum eiusdem curatius explorauerit.

II.

Septem in teſtamentis requiri teſtes, dubitat nullus. Sed quae numeri huius ſeptenarii ratio, quae origo, non aeque eſt expeditum. Equidem hunc ſeptenarium numerum ex antiquis teſtamentis, quae dicuntur per aes et libram, imo ex vetuſtiſſimo in comitiis teſtandi ritu originem trahere, communiter ſentiunt. Iſta tamen doctrina iam dubia quodammodo reddita fuit in Diſſert. *de Scriptura eiusque neceſſitate in Teſtamento nuncupatiuo* ſub moderamine Domin. Praeſ. habita d. XXV. Februar. cIↃIↃccxxix. §.4. Nobis in praeſentiarum non dubiam modo, ſed

Digitized by Google

ſed falſam omnino hanc eſſe doctrinam, imo falſiſſimam, hanc noſtra diſſertatione commonſtrare, animus eſt; hac quidem methodo, vt initio ipſam, quam impugnabimus de origine numeri ſeptenarii teſtium in teſtamentis communem doctrinam commemoremus, deinde, expoſitis rationibus, quare a vulgari iſta Doctorum opinione reſiliendum nobis exiſtimauerimus, quae noſtra ſit de ratione et origine huius numeri coniectura, demum addamus.

III.

Primum igitur ipſa de ratione numeri huius ſeptenarii Doctorum hypotheſis nobis explicanda venit. De qua eiusque erroribus vt eo felicius poſſit iudicari, veterum teſtamentorum apud Romanos praemittamus delineationem, ſuccinctam tamen et breuem, nihil attingentes, niſi quod ad concipiendam de numero ſeptenario teſtium opinionem vulgarem videbitur neceſſarium. Cum de cetero notior ſit teſtamentorum hiſtoria, quam vt prolixiori noſtro indigeat commentario. Teſtamenta igitur apud Romanos vetuſtiſſima ſunt, imo ipſis XII. Tab. LL. antiquio-

Digitized by Google

quiora. Quippe ſub Regibus iam vſitata, quod diſcimus ex Plutarcho in Romulo, vbi Anci Marcii Regis temporibus Tartutius homo diues Larentiam meretricem dicitur *τελευτήσας ἀπολύψαι κληρονόμον*, h. e. moriens heredem teſtamento reliquiſſe, vti PERIZONIVS interpretatur *ad L. Voconiam p. 134.* Fiebant autem teſtamenta primis temporibus in calatis comitiis §. *1. Inſtit. de Teſtam.* VLPIANVS *Fragm. Tit. XX.* §. *2.* GELLIVS *Noct. Attic. Lib. XV. Cap. 27.* Quamuis enim teſtamentorum cauſa calatus haud fuerit populus, vt ſomniat THEOPHILVS *in Paraphraſi ad §. 1. Inſt. de Teſtam.* erant tamen teſtamenta comitiorum, alia de cauſa vt legum ferendarum, aut Regum et flaminum inaugurandorum gratia conuocatorum, quaſi adpendices. Vid. B. THOMAS. *Diſſ. de Primis initiis ſucc. Teſt. apud Rom.* §. *XVI. ſqq. Celeb.* HEINEC. *Antiqu. Rom. Lib. II. Tit. X.* §. 2. Et quidem publice condenda tum erant teſtamenta, ſollemni rogatione ad populum directa, hac opinor formula VELITIS, IVBEATIS QVIRITES, VT L. VALERIVS POST MORTEM MEAM IVRE FAMILIAM CAPIAT. HAEC, VTI DIXI,

ITA

ITA VOS QVIRITES ROGO. Conf. REVSNER. *P. I. C. X. n. 4.* Celeber. HEINEC. *loc. cit.* B. THOMAS. *dict. Diſſ.* §. *XI.*

IV.

Publica auctoritate ordinanda erant teſtamenta et a populo roganda, quod neque legis naturalis erant, neque tunc temporis iuris poſitiui. Deficiente igitur lege, quae valorem conciliaret teſtamentis, populus erat adeundus rogandusque, vt extra ordinem quaſi ſuſtineret teſtantium voluntates. Conf. DN. PRAESES *cit. Diſſert.* §. 7. Quae ratio mihi magis probatur, quam CORNEL. van BYNCKERSHOECK, qui *Lib. II. Cap. II. Obſeru.* teſtamenta ideo a populo publice in comitiis ad inſtar legis roganda fuiſſe cenſet, quod vltima voluntate excludebantur agnati. Hos autem ſicuti ad ſucceſſionem lege fuerant vocati, non aliter quoque niſi noua quaſi lege, a populo roganda, a ſucceſſione potuiſſe excludi. Non enim quadrat haec ratio ad tempora iſta, quibus teſtamenta fiebant in comitiis. Agnatorum ab inteſtato ſucceſſio introducta demum fuit Lege Decemuirali VLPIAN. *Tit. XXVII.* §. 5.

Pr.

Digitized by Google

Pr. Inſt. de Legit. Agnat. Succeſſ. teſtamenta autem in comitiis Legibus XII. Tab. antiquiora ſunt, *vid.* §. *praec.* imo his poſtmodum latis iterum euanuere. *conſ.* §. *ſeq.*

V.

Latis igitur XII. Tab. LL. latiſſima quoque pro arbitrio teſtandi poteſtas Quiritibus fuit conceſſa, teſte POMPON. *L. CXX. D. de V. S.* in his enim ſcriptum fuiſſe legimus: PATER FAMIL. VTI LEGASSIT. SVPER PECVNIAE TVTELAEVE REI SVAE, ITA IVS ESTO. GOTHOFREDVS *in Fragment. XII. Tab. ad Tab. V.* BALDVIN. *ad LL. XII. Tab. cap. 29.* Ab hoc ergo tempore teſtamenta in calatis comitiis penitus deſiiſſe videntur. Ecquem enim adeo deſipuiſſe credimus, vt, introducta liberrima quomodocunque teſtandi licentia, adhuc tamen publice coram populo in comitiis, ſupremam maluerit condere voluntatem.

VI.

Verum liberrima haecce teſtandi poteſtas non multum poſt legem Decemuiralem conditam rurſus exoleuit. Patricii enim, vt ferendi

Digitized by Google

rendi et interpretandi iura auctoritatem vel inuita plebe ſibi ſolis acquirerent, variis effecerunt fraudibus. Iura plana otioſis inuoluebant difficultatibus, negotia ciuilia variis implicabant ſollemnitatibus. Inde fori diſputationes, item legum actiones ſeu formulae ſolennes POMPON. *L. II. §. 6. D. de Orig. Iur.* quibus a Cn. Flauio diuulgatis, notae compoſitae occultae, ab aliis non intelligibiles, quibus tamen vtendum erat in iudicio. Eadem ergo patriciorum calliditas varias et circa teſtamenta ſollemnitates introduxiſſe videtur. Atque inde euenit, vt teſtamenti factio iuxta LL. XII. Tab. plana ſolutaque nouis inuolueretur ritibus, nouis difficultatibus. Interueniente imaginaria venditione et familiae mancipatione erat teſtandum; adhibendus erat libripens et familiae emtor, his adiungendi quinque teſtes, quibus praeſentibus tabulas teſtamenti tenens teſtator ſollemni formula ſuam nuncupabat voluntatem: HAEC VTI IN HIS TABVLIS CERISVE SCRIPTA SVNT ITA DO, ITA LEGO, ITA TESTOR, ITAQVE VOS QVIRITES TESTIMONIVM PRAEBITOTE. Vid. VLPIAN. *Fragm. XX. 9.* ISIDOR. *Orig. IV. 24.* CLEM.

ALEXANDR. *Strom. V.* 574. Hincque nata teſtamenta quae dicuntur per aes et libram. Egregie ergo fallitur BALDVINVS qui *ad Cap. 29. XII. Tab.* horum teſtamentorum originem falſo adſcribit XII. Tab., quibus potius liberrimam quomodocunque teſtandi poteſtatem datam fuiſſe, modo oſtendimus. Conf. B. THOMAS. *d. Diſſ. de Prim. Init. Succeſſ. Teſt.* §. 31. *ſqq.*

VII.

Verum temporis tractu haec quoque, quae aere et libra fiebant, teſtamenta rurſus in deſuetudinem abierunt. Primum enim PRAETOR harum ſubtilitatum pertaeſus in omni teſtamento ſola VII. teſtium ſignacula ſufficere voluit §. 2. *I. de Teſt.* Poſtmodum tam ex vſu hominum quam ex conſtitutionum emendationibus in vnam conſonantiam iungi coepit Ius Ciuile et Praetorium, ita, vt in omni teſtamento VII. teſtes, Ciues Romani, puberes, ad hunc actum rogati, et vno tempore praeſentes requirerentur. Atque haec eſt ſollemnis iſta teſtamentorum forma, quae Iure nouo introducta, ſimul cum Romanorum legibus in Germaniam

rece-

Digitized by Google

recepta, et poſtmodum imperii legibus per *Rec. Imper. d. ann. 1511.* confirmata eſt.

VIII.

Quamuis igitur in omnibus cauſis etiam arduis et maioribus, quibus de fortuna, de fama, de vita denique hominis diſceptatur, duo tantum teſtes ſufficiant, in ſola tamen teſtamentorum materia ſeptem fuerunt deſiderati. Quae res ſaliuam mouit eruditis in indaganda huius numeri ratione vt neruos ſuos contenderent. Neſcio tamen an ſatis feliciter. Repetunt nempe numeri ſeptenarii teſtium in teſtamentis originem ex priſco per aes et libram nuncupandi ritu, immo ex vetuſtiſſimo coram populo in comitiis teſtandi more, ita, vt teſtamenta, quibus hodie vtimur, veterum iſtorum ſint quaſi imagines. Septem enim teſtes ideo in teſtamentis noſtris adhiberi cenſent, quod totidem perſonae et olim in teſtamentis per aes et libram erant neceſſariae, teſtes ſcilicet quinque cum libripende et familiae emtore. Quare autem in his praeciſe quinque teſtes fuerint deſiderati, noua Eruditorum ſollicitudo. Si BACCHOVIVM audias atque GYPHANIVM

ad §. 1. I. de Teſtam. Ordin. quos vno agmine ceteri ſequuntur, quinque teſtes repraeſentabant populum Romanum in comitiis, in quibus iuxta quinque claſſes, in quas Seruius Tullius illum diuiſerat, comparebat; atque ſuffragia dabat. Vt ita haec rurſus, quae aere et libra fiebant teſtamenta, priſcorum iſtorum in comitiis rogatorum fuerint quaſi imitamenta. Sed monſtra haec ſunt, quae miror a tot eruditorum concoqui potuiſſe. Ne tamen gratis haec dixiſſe aut fruſtra hypotheſin tot doctorum calculo comprobatam falſitatis accuſaſſe videamur, agedum erroneam iſtam eſſe doctrinam et falſis inniti praeſuppoſitis, non vna ratione demonſtrabimus. Duobus autem potiſſimum hypotheſis iſta innititur praeſuppoſitis. Vnum eſt, quod teſtamenta noſtra ſint imitamenta teſtamentorum per aes et libram, et quod ſeptem teſtes oſtendant ſeptem perſonas in iſtis olim adhibendas. Alterum quod quinque teſtes in teſtamentis per aes et libram priſcum teſtandi ritum et populum Romanum ſecundum quinque claſſes in comitiis comparentem repraeſentauerint. Sed vtrumque hoc tam falſum eſſe, quam quod falſiſſi-

mum

mum ſequentibus rationibus dabimus probatum.

IX.

Primo igitur falſum eſt, quod vno ore vulgo docent, ſeptem teſtes, in teſtamentis ſe referre ad teſtamenta veterum, quae fiebant aere et libra, et ſeptem repraeſentare perſonas, in illis adhiberi ſolitas. Namque primo non ſeptem, ſed octo in teſtamentis per aes et libram deprehenduntur perſonae, teſtes quinque, libripens, familiae emtor, et praeter hos omnes anteſtatus, qui teſtium fidem tacta auricula obteſtabatur, hunc enim ſicut in emancipationibus, ita quoque in teſtamentis adhibitum olim et a libripende diuerſum fuiſſe ex clariſſimis monumentis oſtendit *Vir Excellentiſſimus* D. IOHANN. GOTTLIEB HEINECCIVS *Antiqu. Rom. L. I. Tit. XII.* §. *I.* conf. et ALEAND. item SCHVLTINGIVS *ad Caii Inſtitut. Lib. I. Tit. VI.* §. *3.* Quod ſi ergo per certum numerum teſtium vetus mos per aes et libram teſtandi ſignificari debuiſſet, vtique non ſeptem, ſed octo teſtes fuiſſent adhibendi. Deinde cum ſollemnia teſtamentorum modernorum par-

tim ex veteri iure ciuili, partim ex conſtitutionibus Imperatorum, partim denique ex iure praetorio compilata, vt eleganter explicat TRIBONIANVS *in cit. §. 29. Inſt. de Teſtam. Ordin.* numerus tamen teſtium non ex Iure Ciuili ſed praetorio deſcendit, vt item docet TRIBONIANVS, *in cit. §. 2. Sed cum paulatim*, inquit, *tam ex vſu* hominum, quam ex conſtitutionum emendationibus coepit in vnam conſonantiam ius ciuile et praetorium iungi, conſtitutum eſt, vt vno eodemque tempore (quod Ius Ciuile quodammodo exigebat) *ſeptem teſtes adhibitis*, et ſubſcriptione teſtium, quod ex conſtitutionibus inuentum eſt, *et edicto Praetoris* ſignacula teſtamentis imponeretur. Quod ſi igitur numerus teſtium in teſtamentis ex Iure Praetorio eſt, operam ſane perdunt, qui ex teſtamentis per aes et libram, quod Iuris Ciuilis inuentum, numerum iſtum explicandum eſſe arbitrantur.

XI.

Denique non tantum in teſtamentis ſed pleriſque aliis negotiis, quae cum teſtamentis per aes et libram nihil habent commercii, nume-

Digitized by Google

numerus teſtium ſeptenarius Quiritibus fuit ſollemnis. Diuortium nullùm ratum fuiſſe, niſi ſeptem ciuibus Romanis puberibus adhibitis PAVLVS docet *L. ſ. D. de diuort. et repud.* Pari ratione in emancipationibus ante curiam faciendis ſeptem teſtium numerum fuiſſe neceſſarium refert CAIVS *Lib. I. Inſt. Tit. VI. §. 3.* verbis: *Vt ſeptem teſtium numerus impleatur.* Ex quo coniicio numerum teſtium in teſtamentis non praeciſe ex veteri teſtandi ritu per aes et libram eſſe accerſendum, aut iſtorum teſtamentorum repraeſentare formam, ſed numerum ſeptenarium a Romanis ex ſingulari ratione in plerisque negotiis et actibus ſollemnibus fuiſſe introductum, de qua re coniecturas noſtras dabimus infra.

XII.

Accedo ad alterum praeſuppoſitum doctrinae vulgaris de numero teſtium in teſtamentis, quod nobis impugnandum ſumſimus. Scilicet in explicanda ratione numeri quinquenarii teſtium, qui in teſtamentis per aes et libram olim adhibebantur, vlterius recurrunt ad teſtamenta antiquiſſima in calatis

Digitized by Google

tis comitiis a Romanis condita. Fiebant haec publice coram populo, rogatione ad populum directa, et more ſollemni, quam expoſuimus ſupra. Hunc ergo antiquiſſimum teſtandi ritum in teſtamentis per aes et libram Romanos imitatos eſſe aiunt. In ſpecie quinque teſtes adumbraſſe contendunt populum Romanum ſecundum quinque claſſes, in quas a Seruio Rege erat diuiſus, in comitiis comparentem et ſuffragia dantem, vt ſicut ſinguli teſtes ſuam claſſem, ita vniuerſi populum vniuerſum repraeſentauerint. Conf. BACHOVIVS et GYPHANIVS *ad §. 1. Inſtit. de Teſtam. Ordin.* HVBER. *Prael. Tit. de Teſtam. Ord. §. 5. ſeqq. eiusdemque Digreſſ. Lib. IV. Cap. 32.* B. THOMASIVS *Diſſ. de Senſu Leg. Decemu. Teſtam. apud Rom. §. 11.* B. BAYER. *ad Inſtit. Tit. de Teſt. Ord. Poſ. 47.* Enim vero aut fallor, aut commenta haec ſunt, et vana fallacis ſoporis ludibria, vt nubem pro Iunone amplexi mihi videantur qui inanes iſtas fabulas pro vero accipiunt. Primo enim non in quinque ſed ſex claſſes populum diuiſerat Seruius, vt DIONYSIVS HALICARNASSEVS refert, *Lib. IV. in Vita Tullii*, vt adeo non per quinque ſed ſex per-

 ſonas

Digitized by Google

ſonas repraeſentandus fuiſſet populus Romanus. Quae ratio VINNIVM quoque mouit, vt a communi iſta interpretum doctrina nobiſcum quodammodo diuortium faceret, in *Comm. Tit. Inſt. de T. Ord.* §. 2. Enim vero vt nihil penitus diſſimuleus dubium illud, vtut non penitus ſpernendum, neque tamen omni exceptione maius eſt. In claſſe enim ſexta erant tantum proletarii, qui cenſu, capite, ſuffragioque carebant indeque nullo numero habebantur et inter claſſicos non connumerabantur, ſed ii tantum qui erant in claſſibus quinque primis vti ex ARNOBIO *aduerſus gentes* patet, qui, *definite*, inquit, *hominem, proletarius cum ſit, claſſibus et capite cum cenſeatur, adſcribere ordinibus primis*, ad quem locum conferri merentur STEWECHII *Electa*, ELMENHORSTII *Obſeruationes*, HERALDI *Animaduerſiones*, aliique. Indeque eſt, quod SALLVSTIVS *ad Caeſarem Epiſt. II. C. 8. n. 1.* quinque tantum claſſium mentionem faciat. It. LIVIVS *L. III. C. 30. qui Romæ creatos dicit X. Tribun. Pleb. binos ex ſingulis claſſibus.* Conf. Id. *Lib. I. C. 43.* nec non HENR. GLAREANVS LORITVS *in Annot. ad Liu. Lib. III. pag.* 47. ARNO-

BIVS quoque *cit. Lib. II.* quinque tantum claſſes memorat, *Numquid enim*, ait, *quinque in claſſes habetis populum diuiſum, veſtri olim vt habuere maiores.* Quodſi igitur ex dictis rationibus diſpliceat forte hoc Vinnii argumentum, agedum, ſuppeditabimus alia, quae niſi per colorata praeiudiciorum perſpicilla rem intuearis, a communi Bachouii interpretumque opinione te facile dimouebunt.

XIII.

Per quinque igitur perſonas in teſtamentis, quae fiebant aere et libra, repraeſentatas fuiſſe quinque claſſes et populum Romanum, coram quo olim teſtamenta fiebant in comitiis, vel inde dubium eſt, quod teſtamenta olim non in comitiis centuriatis condebantur, in quibus populus Romanus comparebat ſecundum claſſes, in quas a Seruio Tullio erat diuiſus, ſed in curiatis potius, quibus iuxta triginta curias, in quas iam olim Romulus eum diuiſerat ſententiam rogabatur. Scilicet triplicis generis erant comitia apud Romanos, alia curiata, alia centuriata, alia denique tributa. Curiata antiquiſſima ſunt,

Digitized by Google

ſunt, atque in his populus ſuffragium dabat ſecundum curias triginta in quas Romulus eum diſtinxerat; in centuriatis populus ſententiam ferebat iuxta claſſes in quas partitus eum fuerat Seruius Tullius, in tributis denique ſecundum tribus populus congregabatur. Omnia haec comitia generali nomine dicebantur calata, a Graeco καλέω, quod ad comitia populus conuocaretur. Conf. NICOLAVS GRVCHVS *Lib. III. de Comit. Rom.* CAROLVS SIGONIVS *de antiquo Iure Ciuium Romanor.* BLONDVS *in Statutis Vrbis Romae.* Quo igitur genere comitiorum vſi ſint Romani in condendis teſtamentis ſpecifice non indicant auctores. Tribonianus, Vlpianus, Gellius et Theophilus locis ſupra §. III. citatis, teſtamenta olim facta fuiſſe in comitiis calatis referunt, quod verbum, vt dixi, generale eſt. In quibus autem in ſpecie comitiis teſtamenta olim fuerint facta, non edicunt. De tributis plerique conſentiunt in illis teſtamenti factionem fuiſſe nullam, quippe in quibus plebs tantum conueniebat. B. THOMASIVS *de Prim. init. Succeſſ. Teſtam. apud Rom. §. 15.* et quorum vſus nullus fuit ante iudicium Coriolani. An

Digitized by Google

autem in curiatis, aut vero centuriatis veteres fuerint teſtati, non aeque conueniunt. Mihi ſane per calata comitia apud Vlpianum, Gellium et reliquos potius curiata quam centuriata eſſe intelligenda probabile videtur ex rationibus ſequentibus. *α*) Quia teſtamenta in comitiis iam fieri coeperunt primis Anci Marcii Regis temporibus, vt veroſimile eſt ex PLVTARCHI *loco ſupra cit.* adeoque circiter C. annos antea, quam populus a Seruio Tullio in claſſes diuideretur, et ſecundum eas in comitiis centuriatis conueniret. *β*) Quia alias ſequeretur, intra vrbem Quirites teſtari non potuiſſe, centuriata enim intra pomerium haberi non poterant; ſed locus eis deſtinatus erat campus Marcius extra vrbem, cum e contra curiata fierent intra pomerium in foro. *γ*) Quia teſtamenta iisdem comitiis fiebant, quibus et ſacrorum deteſtationes, vt refert GELLIVS *Lib. XV. Cap. 27.* Iam vero conſecrationes pontificum fiebant in curiatis, vt ex Cicerone pro Domo probat GRVCH. *de Comit. Roman. Lib. III. Cap. 2.* vid. tamen HVBER. *Digreſſ. L. IV. C. XXX. §. 3.* *δ*) Quia centuriata magis ſolemnia erant, quam curiata, in illis enim de

de bello et pace, de Legibus publicis ferendis conſultabatur, adeoque in his potius, quam illis, negotia priuatorum, qualia erant teſtamenta, peracta fuiſſe probabile eſt, *ε*) denique per comitia *κατ᾽ ἐξοχὴν* ſic dicta intelligenda eſſe magis curiata quam centuriata, exin quoque coniicio quod partim curiata antiquiſſima ſint, et centuriatis vetuſtiora, partim etiam quod locus quo habebantur curiata comitium fuerit dictum. Plura vide apud VINNIVM *in Comment. ad §. 1. Inſtit. de Teſtam. Ordin.* Quod ſi ergo non in centuriatis condita olim fuerunt teſtamenta, ſed in curiatis, in quibus iuxta triginta curias ſuffragia inibant Quirites, ſane non per quinque ſed triginta teſtes repraeſentandus fuiſſet populus in teſtamentis per aes et libram, ſi, quod vulgo creditur, haec priſcorum iſtorum in comitiis fuerunt imitamenta.

XIV.

Deinde obſerua in teſtamentis per aes et libram duos occurrere actus, maxime diuerſos, imaginariam familiae venditionem et ipſam teſtationem. *In teſtamento*, ait VLPIANVS, *quod per aes et libram fit duae res agun-*

 tur,

Digitized by Google

tur, *familiae mancipatio et nuncupatio teſtamenti*, *Tit. XX. §. 9.* Mancipanda primum erat familia, quia per imaginariam venditionem et actum inter viuos transferri volebant Romani haereditates, in cuius rei cauſas inquirit B. THOMAS. *Diſſ. de Senſu Leg. Decemu. Teſtam. §. 10.* Cum vero in haereditate eſſent ſimul etiam res mancipi, quarum plenum et Quiritarium, dominium ſine mancipatione ſollemni in alium transferri non poterat, inde mancipatione in condendis teſtamentis erat vtendum VLPIAN. *Tit. I. §. 8.* Conf. SCHVLTING. *ad Vlp. Tit. XIX. §. 3. pag. 620.* Quae cum ita ſint in teſtamento per aes et libram quinque adhibebantur teſtes, non quia erat teſtamentum, ſed quod mancipatio interueniebat, in omnibus namque mancipationibus quinque teſtes erant neceſſarii, quod ex VLPIANO diſcimus *Tit. XIX. §. 3.* et CAIO *apud Boethium Comment. ad Topic. Cic. Lib. III.* Fruſtra igitur huius rei ratio ex comitiis et vetuſtiſſimo teſtandi ritu accerſitur, niſi in omnibus mancipationibus per quinque teſtes populum Roman. repraeſentari dixeris, quo neſcio an quicquam dici poſſit ineptius. Quid enim mancipa-

cipa-

Digitized by Google

cipationibus cum comitiis aut quinque claſſibus commercii eſt? Mancipationes nunquam fiebant in comitiis aut publice coram populo, ſed priuatim, vt probat SCHVLTING. *Iurisprud. Anteiuſt. pag. 292.* Nec probabile eſt mancipationes, quae in negotiis ciuilibus quotidie adhibebantur, reſtrictas fuiſſe ad tempora comitiorum, quae non niſi bis in anno conuocabantur, ſi THEOPHILO credimus *in Paraphr. ad §. 1. I. de Teſt. Ord.*

XV.

Non autem in mancipationibus tantum, ſed aliis quoque negotiis numerum quinquenarium teſtium in vſu fuiſſe conſtat apud Romanos. Quinque teſtes mares adhibendi erant, quoties ageretur de partu monſtroſo exponendo. DIONYS. HALICARN. *Antiqu. L. II. C. 15.* Idque antiquiſſimis temporibus et iamiam ſub Romulo Rege obtinuit. Ex quo diſcimus mirum quantum falli eruditos, qui numerum quinquenarium teſtium in teſtamentis, quae aere fiebant et libra ex antiquo in comitiis teſtandi ritu repetendum eſſe cenſent, aut qer quinque teſtes in actibus ſolemnibus Romanos repraeſentaſſe populum a Seruio in quinque claſſes diſtributum,

tum, cum ſub Romulo iamiam et multo ante, quam populus a Seruio in claſſes eſſet diuiſus, numerus teſtium quinquenarius in negotiis ciuilibus eſſet ſollemnis.

XVI.

Sed quid faciemus Feſto, qui teſtes ſignandis teſtamentis adhibitos, vocatos fuiſſe claſſicos dicit, manifeſto, vt Gyphanius autumat, indicio, teſtes in teſtamentis olim repraeſentaſſe quinque claſſes, ſecundum quas in centuriatis comitiis quondam comparebant Romani. GYPHANIVS *ad* §. *1. I. de Teſtam. Ord.* Verum ſalua res eſt, Claſſici enim teſtes vocantur, non quaſi ſingulas claſſes repraeſentaſſent, ſed quod erant Ciues Romani. Ciues namque omnes cenſebantur in aliqua claſſe, et qui claſſem non habebant, ciues quoque non erant. VINNIVS *ad* §. *2. I. de Teſtam. Ordin.* ibidemque cit. SCALIGER. Aut ſi mauis claſſici teſtes Feſto dicuntur qui integrae ſunt fidei, viri praeſtantes, et irrefutabiles, claſſicum enim Romanis idem eſt ac bonum praeſtans, ſicuti eodem ſenſu ſcriptores Claſſici dicuntur GELLIO ſcriptores aſſidui et praeſtantiſſimi *Noct. Attic.*

Lib.

Lib. XIX. Cap. VIII. e contra proletarii ſcriptores infimae ſortis VINNIVS *loc. cit.*

XVII.

Oſtenſum nunc ſatis perſpicue opinor rationem numeri ſeptenarii teſtium in teſtamentis modernis neque ex teſtamentis antiquis per aes et libram, neque ex vetuſtiſſimo in comitiis teſtandi ritu eſſe deriuandam, meraque eſſe et vana ſomnia, quae de numero teſtium teſtamentariorum fingunt GYPHANIVS, BACCHOVIVS, et ceteri Doctores. Sed non ſatis eſt, inquis, aliorum vituperare hypotheſes, nouae ſunt dandae coniecturae, eaeque meliores. Periclitabimur ergo, an de numero ſeptenario teſtium in teſtamentis aliquod proferre poſſimus iudicium, quamuis, an in re ambigua et vetuſtate circiter obliterata, certi quidpiam determinari poſſit, propemodum diffidamus. Si quid interim coniectura aſſequi valeo, ſeptem teſtes in teſtamentis plenitudini et perfectioni, quam numero ſeptenario ineſſe credebant veteres, originem debent. Multa ſunt, quae de numero hoc tradiderunt Plato, Ariſtoteles, aliique Philoſophorum,

Digitized by Google

prae ceteris vero Pythagoras ſeptenarium numerum veneratione dignum, rebus ſacris maxime conuenientem reliquorum omnium longe perfectiſſimum eſſe et ἑπτὰ dictum ait quaſi σεπτὰς a σεβασμῦ ἄξιος, numerus veneratione dignus. Conf. STANLEII *Hiſtoria Philoſoph. in vita Pythagorae. C. XI.* Philoſophiae autem Pythagoricae ſtudioſiſſimi erant Romani. Statuam quoque Pythagorae poſitam fuiſſe in cornibus comitii ſingularis reuerentiae documentum PLINIVS refert *Lib. XXXIV. Cap. VI.* De Numa teſtatur idem PLINIVS *Lib. XIII. Cap. 14.* quod Pythagoricae Philoſophiae fuerit deditiſſimus; inde igitur eueniſſe videtur vt cum aliis quibusdam Pythagoreae Philoſoph. Capitibus, doctrina quoque de ſanctitate, perfectione, et plenitudine numeri ſeptenarii a Romanis Philoſophis, nec non Iuris noſtri conditoribus, fuerit adoptata. Sane CICERO numerum ſeptenarium appellat plenum, *Somn. Scip. C. 2.* item rerum omnium modum *C. 5.* Hinc etiam Deorum et Principium capita ſeptem radiis depicta deprehenduntur, ita in ſpecie Auguſti caput expresſum in nummis atque marmoribus Romano-

rum

Digitized by Google

rum vid. FRIGEL. *de Stat. Illuſtr. Rom. p. 273.* et GOLZIVM *in num. Aug. p. 118.* Huius igitur doctrinae Pythagoricae varia in iure quoque noſtro ſuperſunt veſtigia. Ex hoc enim fundamento fluxiſſe videtur, quod partus ſeptimo menſe editus maturus videatur et matri proſit. *Septimo menſe natus matri prodeſt, ratio enim Pythagoraei numeri hoc videtur admittere vt aut ſeptimo pleno aut decimo menſe partus maturior videatur.* IVL. PAVL. *Rec. Sent. L. IV. T. IX. §. 5.* Eiusdem ergo principii conſectarium eſt, quod Praetores ſeptem requiſiuerint teſtes in ordinandis vltimis voluntatibus.

XVIII.

Habes, B. L. noſtras *de numero ſeptenario teſtium in teſtamentis eiusque origine* qualescunque coniecturas. Quae ſi Tibi per omnia non probabuntur, id ſaltem effeciſſe videbimur, vt ſententiam noſtram non penitus improbabilem eſſe intelligas. Vale, C. L. et nobis faue.

Π Α Ρ Ε Ρ Γ Α.

I.

Actor ſuam intentionem, reus exceptionem, regulariter probat, vtut ſe fundet in negatiua.

II.

Fratribus germanis competit querela inofficioſi, ſi vel nulla inhoneſta perſona iis ſit praelata.

III.

Fratres vterini ne quidem iure nouiſſimo habent querelam inofficioſi, ſi vel maxime turpis perſona inſtituta ſit.

IV.

Mulieres non poſſunt eſſe teſtes in codicillis.

V.

Pecunia luſtrica pertinet ad peculium aduentitium regulare.

VI.

Maritus non eſt Dominus rei dotalis, ſed vxor, etiam durante matrimonio.

A 111470905

Digitized by Google